

De Plantage

BULLETIN VAN DE VERENIGING VRIENDEN VAN DE PLANTAGE

Jaargang 17, nummer 2, april 2009

OVER DE MOOISTE BUURT VAN AMSTERDAM

Redactie Ko van Geemert, Eelco van der Waals, Ester Wouthuysen



Uitgave Vereniging Vrienden van de Plantage, Plantage Parklaan 6^{III}, 1018 SP Amsterdam, www.vriendenvandeplantage.nl, e-mail info@vriendenvandeplantage.nl **Verschijnt** 4x per jaar. **Bestuur** Leon Deben, Denise Citroen, Ko van Geemert, Michaela Hanssen, Ineke Vlug, Fred IJsebrands, Eelco van der Waals en Ester Wouthuysen. **Nieuwe leden** aanmelden per e-mail **Contributie** particulieren €16, huisgenoten €7, instellingen/bedrijven €35 per jaar. **Betalingen** Postbank 4431490 t.n.v. Vereniging Vrienden van de Plantage, Amsterdam

Nieuwe activiteiten

SOOP-gesprek (i.s.m. de SOOP)

Donderdag 23 april 2009, 16.30 uur

Gelagkamer SOOP: Nieuwe Kerkstraat 124

Toegang gratis inclusief introduc e(s)

LET OP: deze keer i.v.m. Koninginnedag niet op de laatste donderdag van de maand, maar op 23 april!!

Siebe Rossel, hoofdconservator van het Tropenmuseum, vertelt over de herinrichting en de toekomstplannen van "zijn" museum.

Na afloop **buurtborrel**

Plantage Filmfestival 2009: literaire films

Zaterdag 18 april 2009

Desmet Studio's, Plantage Middenlaan 4A.

Aanvang 13.00 uur; zaal en bar open vanaf 12.30 uur

Toegang € 10,-. Gratis voor leden Vereniging Vrienden van de Plantage.

Jessica Swinkels, buurtgenote en medewerkster van het Letterkundig Museum, maakte een groot aantal literaire documentaires. Zij was bij die films betrokken als initiatiefnemer, regisseur, opdrachtgever, redacteur of producent. In samenspraak met Swinkels werden voor dit 6^e Plantage Filmfestival een aantal prachtige en interessante films geselecteerd, die een gevarieerd beeld geven van haar werk.

Vertoond zullen worden een film over **Jan Wolkers**

(1996), **Jean Pierre Rawie** (2002) en **Fiep**

Westendorp (2003). Verder een heel kort filmpje waarin

Clara Eggink vertelt over het werk van haar man **J.C.**

Bloem (1962), en het legendarische **Annie en Ischa.**

Het Interview uit 1992. Ten slotte **Debutanten**,

waarbij jonge schrijvers n.a.v. hun debuut in 1999

werden geïnterviewd en vier jaar later nog eens, wat heel interessante vergelijkingen en inzichten oplevert.

Jessica Swinkels zal op het festival aanwezig zijn.

Voor het volledige programma en meer over de maakster, zie het inlegvel bij dit bulletin.

Buurtwandeling Sarphatistraat en

Mauritskade: Oorlog, Liefdadigheid, Onderwijs en Cultuur

Zaterdag 9 mei, 14 uur - verzamelen onder de

Muiderpoort. Graag aanmelden bij e.wouthuysen@hetnet.nl

langs een gedeelte van de Sarphatistraat en Singelgracht, tussen Zeeburgerstraat en Korte 's-Gravesandestraat. Dit gebied op en langs de voormalige stadswal kwam vanaf de jaren zestig van de 19^e eeuw beschikbaar voor bouwprojecten. Hier was, in vergelijking met de oude stad, volop ruimte voor monumentale panden, waarvan een aantal nieuwe en expanderende instanties gebruik hebben gemaakt. Veel van deze gebouwen staan er nog en zij zullen in hun onderlinge samenhang worden bekeken. Woningbouw krijgt minder aandacht, het gaat hier vooral om grotere instituutgebouwen die in deze gordel een soort buffer vormen tussen de oude stad en de nieuwe woonwijken in de 19^e-eeuwse ring. Na een korte inleiding beginnen we de wandeling. Onderweg stoppen we o.a. bij de voormalige Cavalleriekazerne (1865), het Sint Elisabethgesticht (A.C. Bleys, 1887-1890), het Koninklijk Instituut voor de Tropen (M.A. & J. Nieukerken, 1913-1926) en de curieuze 'dubbeltjeswoningen' (J.W. Zoutseling, 1870-1880). De excursie eindigt om ca. 16.00 uur bij brouwerij 't IJ onder molen De Gooyer.

PLANTAGEGEDICHT

DONOR

Er zit al iemand in de file
die mijn organen nodig heeft
mijn netvlies of mijn nieren,
wie ik mijn hart misschien niet gun,
die dan weer slapen kan,
een ander in de ogen zien.

Die rijdt nu tussen achterlichten
met iedereen de avond in
en voegt zich in het menuet
turend op het asfalt
neuriënd achter het stuur
afslaand naar mijn nieuw adres.

Ed Leeflang (1929-2008), uit de postuum
verschenen bundel *Gaandeweg*.

Op zaterdag 9 mei a.s. wordt onder leiding van David Mulder, architectuurhistoricus, een wandeling gemaakt

Nieuwe activiteiten (vervolg) Plantage Poëzieprijs 2009

In november in De Burcht: datum en tijd worden bekend gemaakt in ons volgende bulletin en op www.vriendenvandeplantage.nl

Deze achttiende editie staat in het teken van: **Woord & Beeld** (ruim te interpreteren).

Rond dit thema kunnen maximaal twee gedichten worden ingezonden, al dan niet eerder gepubliceerd, naar: Vereniging Vrienden van de Plantage, Plantage Parklaan 6, 1018 SP Amsterdam.

Inzenden kan tot 1 JULI 2009.

Verdere voorwaarden zijn aan deelname niet verbonden. De winnaar ontvangt (als altijd) een kunstwerk van een in de Plantagebuurt wonend en/of werkend beeldend kunstenaar, dit jaar: Frank Muntjewerf.

In de jury hebben zitting: **Karla de Boer-Gilberg** (uitgever van de serie Water en Vuur, beelden en gedichten), **Godeke van Heemstra-Donner** (neerlandica) en **Ko van Geemert** (voorzitter). De uitreiking zal in november plaatsvinden in De Burcht in de Henri Polaklaan 9, Amsterdam.

Morriën Herdenking 2009

In november in de Tangosalon aan de Pl. Muidergracht: datum en tijd worden bekend gemaakt in ons volgende bulletin en op www.vriendenvandeplantage.nl
Deze keer zal ingegaan worden op het thema: **Adriaan Morriën als lezer en criticus.**

TERUGBLIKKEN

Soopgesprekken februari en maart

Anne Jantzen, bijna dertig jaar in onze buurt werkzaam in het peuterbedrijf en intussen directeur van De Kleine Plantage, sprak in februari over veranderingen in de kinderopvang in het algemeen en over haar eigen Kleine Plantage in het bijzonder.

Op de achtergrond werd (zonder geluid) een film vertoond van *Het Peuterkamp* van afgelopen zomer in Wijk aan Zee. De Kleine Plantage is met dit initiatief twintig jaar geleden begonnen. Een



Foto Simon Jager

hoogtepunt in het jaar dat de band in de groep versterkt en sinds de oprichting voor zowel kinderen als ouders een blijvend succes is gebleken.

In maart las **Ko van Geemert** passages voor uit zijn nieuwste bundel die hij samenstelde: *Amsterdam & zijn schrijvers. Literatuur op locatie* (Uitgeverij Bas Lubberhuizen) verhalen over Mary Dorna, die aan de Prins Hendrikkade woonde, over Marga Minco die in haar boek *Het bittere kruid* een razzia beschrijft in de Lepelstraat. Het publiek kreeg tevens een voorproefje van Van Geemerts artikel over Adriaan Morriën dat binnenkort in *Ons*

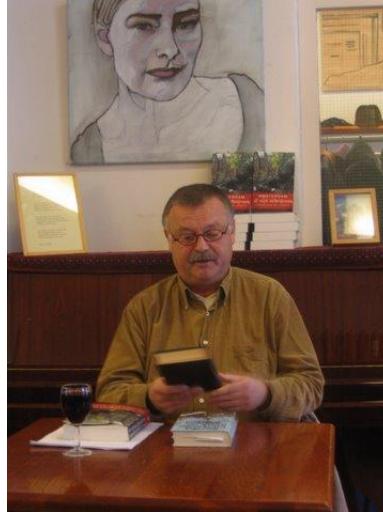


Foto Ester Wouthuysen

Amsterdam verschijnt.

Janny Lok had via de uitgever een aantal exemplaren van het boek meegekregen, die voor een speciale prijs, mét een handtekening van de samensteller, verkocht werden.

Zeer geslaagd concert

(i.s.m. Café Eik en Linde)



Foto Paul Verberne

Van links naar rechts: Léon Deben, voorzitter van de Vereniging Vrienden van de Plantage, Maxim Shamo, Nadya Janitra, Amber Breunis en Meneka Senn nemen na het concert in Eik en Linde het welverdiende applaus in ontvangst.

Het concert van zondag 8 maart, werd geheel verzorgd door twee zangeressen-in-opleiding, Amber Breunis en Meneka Senn, en hun vaste begeleiders respectievelijk Nadya Janitra en Maxim Shamo. Op het repertoire stonden, vanwege het feit dat het 'wereldvrouwendag' was, werk van vrouwelijke componisten (Clara Schumann), maar vooral liederen over vrouwen. Wij zullen de musici in hun carrière blijven volgen!

Denise Citroen:
Als huizen konden spreken
Aflevering 4

Henri Polaklaan 13: Van deftig naar strijdhaftig, tweemaal geboren en getogen in de laan

“Als jongetje van een jaar of vijf had ik geen idee dat de Plantage Franschelaan een deftige laan was, dat besef kwam pas later. In mijn familie liep men met de neus in de lucht, alles draaide om status, mijn vader was een telg uit de Goedkoopfamilie, oprichter en mede-eigenaar van de werf en machinefabriek 't Kromhout aan de Hoogte Kadijk. Toch was die deftigheid van recente datum, mijn grootouders werden door oude Amsterdamse families zelfs nog als nouveaux riches beschouwd, omdat zij nakomelingen waren van binnenschippers uit Hasselt.” Aan het woord is Albert Jacob Goedkoop, geboren op 2 mei 1920 in de Plantage Franschelaan op nummer 13. Goedkoop brengt zijn levensavond door in de Henri Polaklaan 11A, Huize Plantage, dat slechts twee huizen verwijderd is van zijn geboortehuis. In 1945 werd deze laan vernoemd naar de beroemde vakbondsman (1868-1943) aan wie de laan het gebouw van de Algemeene Nederlansche Diamantbewerkerbond (ANDB) uit 1900 naar ontwerp van architect Berlage te danken heeft.



Foto Denise Citroen

Plantage Franschelaan 13 wordt omstreeks 1868 als statig woonhuis ontworpen door architect G.W.Breuker, die vooral bekend is van het karakteristieke witte huizenblok aan de Plantage Parklaan 10-20, dat aan beide kanten om de hoek

nog een paar huizen doorloopt. De oorspronkelijke grandeur van dit huis met balzalen van kamers heeft niet lang kunnen duren, want in de woningboeken van het Stadsarchief tref ik al vanaf 1885 de huidige indeling in drie naast elkaar gelegen huizen aan, 13, 13A en 13 B genummerd. Dit verhaal gaat over nummer 13, het linkerdeel van het oorspronkelijke huis. Aan het eind van de 19e eeuw woonden hier o.a. Gerardus Zegeeraat, de uit Friesland afkomstige Boele Haitsma Mulier en daarna Mozes Hartmann, met hun gezinnen.

In 1911 komt Jan Goedkoop met zijn vrouw hier wonen, zij krijgen er vier kinderen. Albert is de derde zoon, na hem kwam nog een zusje. “Mijn ouders hadden een gearrangeerd huwelijk, de Goedkopen haalden hun schoondochters uit de Zaanstreek. Mijn moeder was een Van Wesseem, die zaten in de houthandel, zij is naar eigen zeggen beneden haar stand getrouwd.” Het pand heeft per verdieping slechts twee grote, hoge kamers. De kinderkamer waar Albert, zijn zusje en de kinderjuf Sara Mica vertoeven, ligt beneden aan de tuinkant, de werkkamer van zijn vader kijkt aan de voorkant uit op de straat. Ook de keuken is beneden, het eten gaat via een liftje naar de eetkamer op eerste verdieping. Daarboven speelt het leven van zijn grote broers en ouders zich af, zoals Albert nog steeds met enig ongenoegen vaststelt. Op zolder slapen de dienstmeisjes Anna en Martha die rechtstreeks uit Ameland kwamen. Op straat is van alles te zien, een groot aantal leveranciers komt aan de deur, zoals de visboer en niet te vergeten de grote scharensliiep met zijn hondkar. De trekhond krijgt stevast een bak water van Albert en zijn zusje.

Naast Goedkoop woont in die tijd op nummer elf de doktersfamilie Pinkhof, met acht kinderen - vijf zoons en drie dochters, onder wie Claartje, de later bekende kinderboekenschrijfster Clara Asscher-Pinkhof. Op zaterdag zetten zij de deurbel uit, de familie Pinkhof houdt dan Sjabbat. Alberts oudere broer Dick klimt op afroep over de schutting om bij de familie het gas aan te steken en koffie te zetten in ruil voor een stuk chocola. Toch is er een duidelijke sociale scheiding tussen joden en niet-joden, men kwam niet bij elkaar over de vloer. Het contact beperkt zich tot het maken van praatjes over de schutting en op straat. Pinkhof overlijdt in Westerbork, de vijf zoons komen om, vrouw en dochters overleven de oorlog.

Wie ook levendige herinneringen heeft aan het straatleven in de Polaklaan, zij het uit de jaren zestig van de vorige eeuw, is Leonie Hennekes, de huidige bewoonster van nummer 13-2hoog. Net als Albert is Leonie slechts een paar huizen verderop geboren en getogen in de laan, op nummer 17. Dit is het huis met de dokterspraktijk waarin generaties huisartsen werkzaam waren, Leonie's vader is de laatste in de rij. Er wonen veel kinderen, en net als nu kent de laan een aangename mix aan bewoners. In de laan zijn twee huizen waar de buurtkinderen televisie mochten kijken, de voddenman en zuurkar komen langs en ook de aardappelman, die nog steeds zijn ronde doet als Leonie hier in 1986 terugkeert. Zij krijgt de sleutel van de dan 82-jarige oud-hoofdverpleegster IJtje Metz die er in 1947 komt wonen. Leonie treft de verdieping zwaar verwaarloosd aan, de muizen vieren feest in de volle voorraadkast en de maden kruipen uit oude kapokmatrassen.

Stijl en sfeer van vroeger jaren zijn te herkennen aan de bewerkte deuren, oude lichtknopjes, deurhengsels, ouderwetse keuken met lage kastjes en granito aanrecht, en tenslotte de hoge versierde plafonds en fraaie kroonluchter. Het voordeel van een huurhuis met lakse eigenaar is dat zo vele originele details bewaard zijn gebleven, waarmee ook meteen het nadeel genoemd is, want achterstallig onderhoud doet geen enkel huis recht.

De inmiddels vorige eigenaar laat weten dat het ooit een hotel was. De woningkaarten uit het archief vertellen een ander verhaal. Na het vertrek van het gezin Goedkoop woont en werkt hier van 1928 tot 1934 huisarts Isidore van Os (1863-1943) met zijn gezin. Van Os blijft tot zijn 77e als huisarts werkzaam, drie jaar later wordt hij vermoord in Auschwitz. Na enige weduwen van middelbare leeftijd krijgt het pand in 1941 geheel andere bewoners. Het wordt het *Jeugdhuis van de Joodsche Raad*, zoals op de woningkaarten staat vermeld. Officieel zetelt hier de *Stichting Joodse Arbeid* die een volledige vakopleiding voor emigratie-beroepen voor mannelijke en vrouwelijke jongelieden en verzorging derzelve biedt. Tussen november 1941 en april 1943 staan er in totaal 45 jonge joodse vluchtelingen uit Duitsland ingeschreven. Vrijwel iedereen komt van het Werkdorp Wieringermeer dat in 1941 door de bezetter gesloten wordt. Vanaf 1934 zorgt dit Werkdorp voor opvang van vluchtelingen uit Duitsland en is het tevens een agrarisch opleidingcentrum waar de jongens, en een

paar meisjes, worden voorbereid op een nieuw leven in Palestina. Achter hun namen op de woningkaarten staat ook hun volgende bestemming vermeld, en dat luidt in vrijwel de meeste gevallen Westerbork, Duitsland of kortweg Dld. Naspeuring in het Digitaal Monument wijst uit dat negentien mensen de dood vonden in Auschwitz, Sobibor of andere vernietigingskampen. Ditmaal treft het me dat 26 namen niét terug te vinden zijn. Zouden zij allen de oorlog overleefd hebben? Mocht dit zo zijn, dan heeft een naar verhouding verrassend groot aantal aan vervolging weten te ontsnappen. Een enkeling staat inderdaad vermeld in het Shoah Visual History Archive, het initiatief van Steven Spielberg, waarin de verhalen van overlevenden van de Shoah digitaal zijn vastgelegd. Dit huis heeft vele bewoners zien komen en gaan en houdt tot op de dag van vandaag dapper stand, al is het niet meer de stand die de architect en zijn opdrachtgever ooit voor ogen stond.



Foto Denise Citroen